

ved Ole Crumlin-Pedersen, Peter Sawyer om Ottar og vikingetidens handel samt Christine E. Fell om sproget i Ottars og Wulfstans beretninger. Heri gennemgås bl.a. Ottars rute ud fra de praktiske erfaringer, man har vundet siden bjergningen af Skuldelevskibene, søsøgssejladserne med rekonstruerede vikingetidsskibe, jf. omslagsillustrationerne på begge udgaver; hertil hører en række kort s. 36–42. Sawyer vurderer Ottars bemærkninger om sine varer på europæisk baggrund, og Christine Fell behandler sproglige problemer og understreger usikkerheden i definitionen af visse ord og begreber og slutter med at betone sin uenighed med Niels Lund om navnet *Iraland* (= Irland i oversættelsen), to gange omtalt som det land Ottar har til styrbord, når han sejler fra Hålogaland til Skiringsal (Kaupang); dette bør forklares som den engelske skrifters fejlopfattelse af navnet *Island* under samtalerne med Ottar. En umiddelbar geografisk betragtning vil støtte protesten og give anledning til overvejelser, men spørgsmålet og navnet er ikke behandlet i bogens afsluttende leksikon over navne og realier.

Den danske og engelske udgave dækker principielt hinanden, men litteraturlisterne er indrettet efter de to sprogområder og supplerer på visse punkter hinanden.

Herluf Nielsen

SVEN EKDAHL: Die Schlacht bei Tannenberg 1410. Quellenkritische Untersuchungen. Band I: Einführung und Quellenlage. Berliner Historische Studien Herausgegeben vom Friedrich-Meinecke-Institut der Freien Universität Berlin. Band 8. Berlin, Duncker & Humboldt, 1982, + 378 s., 64 illustrationer. 86 DM indbd. i lærred, 68 DM hæftet.

Det foreliggende værk er skrevet af den svenske i Berlin bosatte historiker Sven Ekdahl, der for nogle år siden udmærkede sig ved en indgående undersøgelse af »Bandera Prutenorum«, en bevaret, men vanskeligt tilgængelig kilde til slaget ved Grunwald/Tannenberg 1410 (jfr. Hist. Tidsskr. bd. 79, s. 232–233). Denne bog – den første i en planlagt tobinds monografi – giver en videre indføring i så vidt muligt samtlige kilder til slaget, samt – som indledning – en redegørelse for slagets betydning i fortid og nutid.

Også denne redegørelse er uhyre grundig, men efter tysk forsknings vane med langt flere bogstavenheder i noterne end i teksten, og man kan sige, at bogen opfylder alle formelle krav til en grundig, udtømmende kildekritisk undersøgelse. Dog virker det netop i et sådant værk påfaldende, at der fremholdes muligheden af at en fremtidig fællestysk stat evt. ikke vil anerkende Oder-Neisse grænsen (s. 62).

En række af kilderne er forsvundet som følge af krigshandlingerne under 2. verdenskrig. Men spørgsmålet er om de alle er ødelagt? Nogle er givetvis brændt, f.eks. alle de håndskrifter, der var samlet i Nationalbiblioteket i Warszawa, og som tyskerne brændte efter nedkæmpningen af opstanden i 1944. Om en anden kildegruppe udtrykker Ekdahl sig mere forsigtigt, det er »skadebøgerne«, der fortæller om krigsskaderne i Ordenslandet 1411–1421. De hører til den del af Ordensarkivet i Königsberg, som ikke nu er i Vest-Berlin, men som er at anse for »verschollen«. Man kan nok ikke helt udelukke, at de engang i fremtiden dukker

op og således giver et nyt, hidtil lidet udnyttet kildemateriale til krigshændelserne.

Mere frugtbare nye kilder er de arkæologiske udgravninger, der er foretaget siden krigen fra polsk side, og ikke mindst deres tolkning. Et af problemerne er, at man ikke nøjagtigt ved, hvor slaget er begyndt og hvor det er afsluttet. Et af de få helt faste punkter i området er det kapel, som Ordenen kort efter lod bygge, og hvoraf rester findes. Ekdahl redegør for indholdet af de publicerede polske fundrapporter, og en gennemlæsning efterlader én med det indtryk, at der her kan gøres mere, bl.a. ved at sammenligne slagpladsen med andre senmiddelalderlige slagpladser. Nogle formodede huller, »Wolfsgraben«, kunne måske genfindes andetsteds (anm. mener at have læst om det i forbindelse med et slag i Portugal, nemlig slaget ved Aljubarrota 1385). Og når man fra polsk side afstår fra at kommentere en del små sølvklumper, der er fundet ved massegrave med brændte lig (s. 334–336), så må anm. minde om Korsbetningen ved Visby, hvor der i tilsvarende massegrave fra slaget 1361 er fundet større og mindre møntskatte (publ. af Bengt Thordeman i *Fornvännen* 1932). Man kan sikkert tillade sig at slutte ud fra de små sølvklumper, at en del faldne ikke er blevet plyndret for deres kontante beholdninger, men relativt hurtigt er blevet brændt. En undersøgelse af sølvklumpernes lødighed kan måske også antyde, om det er ordenens mønter der er blevet smeltet.

Det annoncerede andet bind vil indeholde diverse indices og litteraturfortegnelse, der meget vil lette benyttelsen af det i øvrigt så fortrinlige værk.

Jørgen Steen Jensen

PER SLOTH CARLSEN: Mariager kloster. Birgittinerordenen og bygningshistorien. Mariager, Udgivet af Randers Amts Historiske Samfund, 1983. 127 s. 89 kr.

Mariagers klosterjubilæum 1981 (til erindring om klosterkirkens indvielse 1481) gav anledning til en udstilling, hvis resultater, sammenfattet i bogform, er bemærkelsesværdige i flere henseender. Det er lykkedes for Per Sloth Carlsen, til trods for problemer med at få fat på hele den relevante litteratur, ved en følsom analyse af de bevarede bygninger at komme med endnu et værdifuldt bidrag til forståelsen af, hvordan de nordiske birgittinere fortolkede Birgittas foreskrifter om hvordan ordenens kloster og kirke skulle se ud. Særligt rekonstruktionen af gallerier og koranordninger i kirken må fremhæves, ligesom også forståelsen af nonne- og munkeklostrenes bygninger og evnen til at tolke dem er udmærket dokumenteret – udover at synspunkterne præsenteres pædagogisk og med velredigeret billedmateriale. Man kan anke over enkeltheder som f.eks. på kortet s. 32 (jfr. anmelderens foredrag i *Det europæiske klostervæsen. Acta Jutlandica LIX*, 1985). Til gengæld har forf. rigtigere end de fleste forstået kirkens funktion for de besøgende (s. 53f.) og flere arkitektoniske detaljer (s. 70f., s. 82f., s. 87ff. og s. 95).

Tore Nyberg